

SAMENVATTENDE NOTITIE

Monitoring vleermuizen Weezenlanden 2016 - Monitoring van gebruik van de maatregelen en van de populatieontwikkeling

Notitie van de Zoogdiervereniging: N2017020

DATUM	31 10 2017
PROJECTNUMMER	2016.060
PROJECTNAAM	Monitoring Weezenlanden
OPDRACHTGEVER	Novaform Vastgoedontwikkelaars BV
AUTEUR(S)	Herman J.G.A. Limpens & M.J. Schillemans
PROJECTLEIDER	Marcel Schillemans
DOCUMENTNUMMER	N2017020

Limpens, H.J.G.A. & M.J. Schillemans, 2017. Samenvattende notitie: Monitoring vleermuizen Weezenlanden 2016 - Monitoring van gebruik van de maatregelen en van de populatieontwikkeling, Notitie N2017020

Inleiding

Novaform Vastgoedontwikkelaars is bezig het project Weezenlanden in Zwolle te realiseren, waarvoor in 2015 een ontheffing van de Flora- en faunawet verkregen (kenmerk FF/75C/2015/0115). Een van de voorwaarden van de ontheffing betreft het monitoren van verbonden, de betrokken vleermuispopulaties. In 2015 is monitoringsplan (Vreugdenhil et al. 2015) opgesteld op basis van de nulmeting (Schillemans et al. 2015).

In de onderhavige notitie worden de bevindingen tot en met 2016 beknopt puntsgewijs samengevat en wordt geadviseerd met betrekking tot de vervolgstappen (Limpens *et al.* 2017).

Doel monitoring

Doel van het monitoren is het vaststellen van de functionaliteit van tijdelijke en uiteindelijk permanente compenserende voorzieningen, alsmede van de effecten van het proces van slopen en nieuwbouw op de getroffen populaties

Concreet is de uitgevoerde monitoring is gericht op:

Paarplaatsen/baltsen

- Het vaststellen van het gebruik van functioneren (gebruik kast + baltsgedrag) van de aangeboden (tijdelijke) vervangende paarplaatsen (kasten aan de bomen langs de gracht);
- Controle vindt plaats door visuele inspectie en auditief vaststellen van baltsen met de bat detector

Overwintering

- Het vaststellen van het gebruik en functioneren van de aangeboden (tijdelijke) vervangende voorzieningen voor overwintering (kasten aan gebouw de Hanekamp, toegankelijk gemaakte schoorstenen op de Hanekamp, voorzieningen in de twee utiliteitsgebouwtjes boven op het Provinciehuis).
- Een derde voorziening voor overwintering in de nieuwbouw is pas gereed vanaf najaar en winter van 2017 en is daarom nog niet gemonitord.
- controle vindt plaats door visuele inspectie (waar mogelijk) en auditief vaststellen van najaarszwermen met behulp van automatische detectors, tijdens het najaarszwermen en 's winters na koudeval.
- Geschiktheid van het klimaat is gecontroleerd door middel van dataloggers voor temperatuur en luchtvochtigheid in de voorzieningen.

Populatiemonitoring

- Het vaststellen van eventuele veranderingen in de populatie door middel van fietst- en autotransecten met gebruik van een zogenaamde real time recorder (Batlogger).

Voor nadere informatie over aanpak en methodes wordt verwezen naar: Hollander et al. (2013); Jansen et al. (2012); Korsten & Jansen (2015); Korsten et al. (2016); Limpens (2012); Limpens et al. (2016, 2017); Schillemans et al. (2015); Vreugdenhil et al. (2015).

Resultaten monitoring

Voor een uitgebreide toelichting op de resultaten van de resultaten van de monitoring van 2015 wordt verwezen naar: Limpens et al. (2017).

Paarplaatsen baltsen

- Er zijn geen dieren in, of baltsend of zwermend bij, de kasten waargenomen.

Overwintering

- Bij de visuele inspecties van de voorzieningen zijn geen dieren of sporen van vlermuizen in/bij de voorzieningen vastgesteld;
- Tijdens beide nachtelijke bezoeken zijn geen zwermende dieren waargenomen bij de kopgevels aan de Hanekamp.
- Aan beide gevels van Hanenkamp hebben de automatische detectoren zwermgedrag van de gewone dwergvleermuis vastgelegd.
- Feitelijk invliegende dieren zijn niet vastgesteld.
- De locatie en directe omgeving zijn bij de dieren bekend en worden verkend.
- Bij beide utiliteitsgebouwtjes is activiteit van de gewone dwergvleermuis waargenomen.
- De pieken in de activiteit en specifiek in het optreden van geluidstypen die met zwermen kunnen worden geassocieerd passen bij (najaars)zwermen.
- De locatie en directe omgeving zijn bij de dieren bekend en worden verkend.
- De dataloggers tonen dat de spreiding in temperatuur alleen in de kasten aan de Hanekamp overeenkomt met het optimale temperatuurbereik van Gewone dwergvleermuis.
- De temperatuur in de schoorstenen is veel te hoog voor Gewone dwergvleermuizen.
- De voorzieningen in het provinciehuis zijn aan de warme kant, maar vallen voor 50-75% binnen het optimale bereik.
- De dataloggers tonen dat de spreiding in luchtvochtigheid in de voorzieningen in het provinciehuis voor 75-100% overeenkomt met het optimale luchtvochtigheidsbereik van Gewone dwergvleermuis.
- De kasten aan de Hanekamp zijn aan de vochtige kant en de waarnemingen komen hier voor 50-75% overeen met het optimale bereik.
- De schoorstenen aan de Hanekamp zijn veel te droog.

Populatiemonitoring

- In 2015 (0-meting) en 2016 zijn fietst- en autotransecten met Batlogger uitgevoerd.
- Verschil en overlap van de in 2015 en 2016 uitgevoerde transecten is vastgelegd.
- Om een populatietrend te kunnen vaststellen, zal er over meerdere jaren, op vergelijkbare wijze moeten worden gemeten.

- De cumulatieve afstand van de 1e en 2e ronde van de fietstransecten (71 – 71,72) blijkt voor beide jaren goed overeen te komen.
- De respectievelijke totalen van de fietstransecten voor 2015 en 2017, voor – onafhankelijke waarnemingen – van de gewone dwergvleermuis (198 - 224) en de ruige dwergvleermuis (30 - 44), vallen in dezelfde orde van grootte, terwijl in 2017 een duidelijk groter aantal laatvliegers (3 - 24) is waargenomen.

- De cumulatieve afstand van de 1e en 2e ronde van de autotransecten blijkt in 2016 (412,83 - 341,83 km) beduidend kleiner.
- De respectievelijke totalen van de autotransecten voor 2015 en 2017, voor – onafhankelijke waarnemingen – van de gewone dwergvleermuis (573 - 583), de ruige dwergvleermuis (55 – 40) en laatvliegers (136 - 136), vallen in dezelfde orde van grootte.

Conclusies en aanbevelingen

Paarplaatsen baltsen

- Er zijn geen dieren waargenomen. Gezien de traagheid van vleermuizen bij het gaan gebruiken van nieuwe voorzieningen is er geen reden aan te nemen dat de kasten deze rol niet (hadden) kunnen of gaan vervullen.
- Aanbevolen wordt door te gaan met monitoring totdat het gebruik is vastgesteld, waarna die vaststelling in ieder geval in het daaropvolgende jaar wordt herhaalt ter vaststelling van duurzaam gebruik.

Overwintering

- Voor de kasten en schoorstenen op de Hanekamp evenals de voorzieningen in utiliteitsgebouwtjes op het Provinciehuis, kon nog geen gebruik door vleermuizen worden vastgesteld. Bij vleermuizen is er altijd sprake van een zekere tijd voor ontdekking en gewenning t.a.v. het in gebruik nemen van nieuw, nog onbekend aanbod. Bovendien waren oude winterlocaties nog niet (geheel) verdwenen. Het is de verwachting dat ingebruikname op termijn kan plaatsvinden.
- De voorzieningen op het provinciehuis voldoen geheel aan de optimale waarden w.b.t. temperatuur en luchtvochtigheid. De kasten op de Hanekamp voldoen ten dele aan die waarden. De schoorstenen op de Hanekamps zijn te warm en onvoldoende toegankelijk.
- Er moet worden nagegaan waarom de schoorstenen zo warm zijn. Wellicht worden ze nog voor rookgasafvoer gebruikt. Indien nodig moeten andere (tijdelijke) voorzieningen worden getroffen.
- Als de schoorstenen koud en stabiel genoeg kunnen blijven, moeten – waar nodig - schoorstenen 1 t/m 4 vanaf de gevel alsnog worden opengemaakt.
- Aanbevolen wordt de (tijdelijke) voorzieningen te blijven volgen totdat gebruik is vastgesteld, door:
 - visuele inspecties van de kasten (Hanekamp en Provinciehuis) en zoeken naar sporen en/of aanwezige dieren: 3 x in de periode december – februari direct na een koudeval.
 - ten minste 3 x visueel en auditief met detector inspecteren in de winterperiode direct na een koudeval (Hanekamp).
- Omdat het slopen van de als winterverblijf gebruikte gebouwen pas in 2017 is afgerond, adviseren we het optreden van zwermgedrag en/of het aankomen van naar de 'algemene locatie Weezenlanden' toevliedende

gewone dwergvleermuizen op de Weezenlanden, visueel en met bat detector, ten minste 3 x te controleren, in de winterperiode, periode december – februari, op de 2^e avond na koudeval.

- Omdat het bouwen van het eerste permanente alternatieve verblijf voor massa-overwintering in 2017 is afgerond, adviseren we het optreden van zwermgedrag specifiek bij het nieuw gerealiseerde gebouw met voorzieningen (permanent winterverblijf, gevel en zolder, fase I), visueel en met bat detector, ten minste 3 x te controleren, in de winterperiode, periode december – februari, op de 2^e avond na koudeval.
- Aanvullend adviseren we de gewone dwergvleermuizen op de locatie van het nieuw gerealiseerde gebouw met voorzieningen (permanent winterverblijf, gevel en zolder, fase I), te lokken met een Batlure, tijdens de periodes van koudeval in de winterperiode, periode december – februari.

Populatiemonitoring

- Verzamelen van de relevante data door middel van transecten werkt.
- Verwerken van totale aantallen opnames naar onafhankelijke waarnemingen per soort werkt.
- Twee meetjaren geven onvoldoende data voor conclusies over de populatietrend.

- Aanbevolen wordt de populaties te blijven volgen, doormiddel van transecten, in 2018 en 2019 en daarna met herhalingen in de jaren 2021 en 2023.
- Hierbij is uitgegaan van
 - oplevering van de laatste permanente voorziening op de Weezenlanden in 2019,
 - geen aanleiding tot langere of intensievere monitoring vanuit de tussentijdse resultaten.

Compensatie, Svl en ontheffing

Vanwege het niet functioneren van de '(tijdelijke) voorziening door het toegankelijke maken van de schoorstenen op de Hanekamp', moet een aanvullend aanbod op een andere locatie een woonhabitat worden gerealiseerd.

Oktober 2017 is de situatie m.b.t. tijdelijke en permanente alternatieve voorzieningen voor woonhabitat de volgende:

- A. Aanvulling/vervanging i.v.m. de schoorstenen, moet op korte termijn worden gerealiseerd, hetgeen duidelijk werd door de monitoring van de voorziening. Het nieuwe aanbod moet worden gemonitord.
- B. Tijdelijke voorzieningen, i.c. kasten Hanekamp en voorzieningen Provinciehuis zijn gerealiseerd, afdoende monitoring is gaande en wordt doorgezet.
- C. De 1^e permanente voorziening is in het najaar van 2017 in de zogenaamde fase 1, gereedgekomen. Het nieuwe aanbod moet worden gemonitord.

Deze situatie kan, voor nu, gelden als voldoende gerealiseerd woonhabitat, om te voldoen aan de vereiste van het realiseren van voldoende kwaliteit en kwantiteit aan woonhabitat, voor het behouden van een gunstige staat van instandhouding (Limpens & Schillemans 2016).

De actueel uitgevoerde monitoring van de populatie kan, voor nu, gelden als voldoende inspanning, om te voldoen aan de vereiste van het behouden van een stabiele en beter nog positieve populatie trend voor een gunstige staat van instandhouding. Door deze inspanning kan op termijn worden gereageerd wanneer de trend negatief mocht blijken.

Deze factoren samen maken dat er, voor nu, wordt voldaan aan de eisen vanuit de ontheffing van de Flora- en faunawet met kenmerk FF/75C/2015/0115.

Literatuur:

Referenties

- Brekelmans, F.L.A., M. Schillemans & M. Bleijerveld, 2015.** Projectplan Flora- en faunawet Herontwikkeling De Weezenlanden, Zwolle. Bureau Waardenburg-rapportnr. 15-034. Bureau Waardenburg, Culemborg; Zoogdiervereniging, Nijmegen; Bureau Bleijerveld, Zwolle.
- Korsten, E., 2017.** Monitoring winteractiviteit 2016-2017 van dwergvleermuizen aan de Hanekamp te Zwolle. Notitie 16-420/17.03305/EriKo. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Korsten, E. & E.A. Jansen, 2015.** Winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen. Deel 2. Over vorstzwermen en waarnemingen van dwergvleermuizen in winterslaap. Presentatie Vleermuizen in de Stad Symposium, Amsterdam 2015. Bureau Waardenburg, Culemborg & Zoogdiervereniging, Nijmegen. https://www.dropbox.com/s/g9va4eilmrxdx/Winterverblijfplaatsen%20dwergvleermuizen_VIDS2015.pdf?dl=0
- Korsten, E. & M. Boonman, 2016.** Monitoring nazomerzwermen Provinciehuis te Zwolle. Notitie 16-420/16.09091/GerHo. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Limpens, H.J.G.A. & M.J. Schillemans, 2016.** SVI voor vleermuizen bepalen in concreet plangebied - methodiek voor staat van instandhouding. - TOETS 01 16 P.28-31. + web-artikel 11pp.
- Limpens, H.J.G.A., M. Bunschoek, H. Brendeke & M.J. Schillemans, 2017.** Monitoring vleermuizen Weezenlanden 2016 - Monitoring van gebruik van de maatregelen en van de populatieontwikkeling. Rapport 2017.13 Zoogdiervereniging, Nijmegen iswm Ecogroen Advies- en Ingenieursbureau Zwolle.
- Schillemans, M.J., Jansen, E.A. en Limpens, H.J.G.A., 2015.** Nulmeting populatiemonitoring vleermuizen ten bate van sloop Isalaklinieken te Weezenlanden, Zwolle. Rapport 2015.044. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Vreugdenhil, S.J., M.J. Schillemans, E. Korsten, H.J.G.A. Limpens & F.L.A. Brekelmans, 2015.** Monitoringsplan vleermuizen Weezenlanden, Zwolle. Rapport 2015.036. Zoogdiervereniging & Bureau Waardenburg, Nijmegen/Culemborg.

Overige relevante literatuur

- Hollander, H., E.A. Jansen, H.J.G.A. Limpens & N. Huizenga, 2013.** NEM Overige vleermuizen. Eindverslag december 2013. Rapport 2013.37. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Jansen, E.A., H.G.J.A. Limpens, J.J.A. Dekker, M. Liefding & T. van der Meij, 2012.** Monitoring of bat species currently not covered by the Dutch national monitoring scheme. Volunteers, design & statistical power. Report 2012.04. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Korsten, E., E.A. Jansen, M. Boonman, M.J. Schillemans & H.J.G.A. Limpens, 2016.** Swarm and Switch – on the trail of the hibernating common pipistrelle. Bat News (110) 8-10.
- Limpens, H.J.G.A. 2012.** Samenvattend advies voor Monitoring 'overige vleermuizen'. Notitie 2012.26. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Limpens, H.J.G.A., E.A. Jansen, L. Höcker & M. Schillemans, 2016.** Monitoring of Bats in an Urban Landscape - A monitoring system for bats in urban landscapes in the framework of the assessment of their conservation status (FCS). Rapport 2015.023. Zoogdiervereniging, Nijmegen.